

**Mövzu: İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsində
qanunçuluğun təmini.**

P L A N:

- 1.İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsində qanunçuluğun təmini üsulları.**
- 2. İnsan hüquq və azadlıqlarının pozulmasına görə polis əməkdaşlarının məsuliyyəti.**

Ə D Ə B İ Y Y A T:

- 1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 1995.**
- 2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Bakı, 2000.**
- 3. Azərbaycan Respublikası CM-nin Kommentariyası. Bakı, 2001.**
- 4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Bakı, 2000.**
- 5. *Lukaşeva E.A. İnsan hüquqları.(azərbaycan dilinə tərcümə). Bakı, 2004.***
- 6. *F.Y.Səməndərov --- Cinayət hüququ. Ümumi hissə. Dərslik. Bakı, 1994.***
- 7. *«Polis haqqında» Qanun. Bakı, 1999.***

GİRİŞ

Müasir hüquq nəzəriyyəsində qanunçuluq dövlət və ictimai həyatın təşkili prinsipi, dövlət idarəetmə metodu və hüquq münasibətlərinin bütün subyektləri tərəfindən qanunların dəqiq və dönmədən icrasını təmin edən xüsusi recim mənalarda izah olunur. Qanunçuluğun anlayışına dair mövjud olan fikir plüralizmi heç də ziddiyyətli deyil, əksinə bu jür baxışlar bir-birini tamamlayır və qanunçuluq kimi bütöv bir hüquqi hadisəni formalaşdırır.

Qanunçuluğun tərifinə dair müxtəlif baxışların olmasına baxmayaraq praktiki olaraq onların hər birində qanunçuluğun mahiyyətini təşkil edən ictimai münasibətlərin bütün iştirakçıları tərəfindən hüquq normalarının göstərişlərinə ciddi sürətdə əməl etmək tələbi dayanır.

1. İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsində qanunçuluğun təmini üsulları.

Müasir hüquq nəzəriyyəsində qanunçuluq dövlət və ictimai həyatın təşkili prinsipi, dövlət idarəetmə metodu və hüquq münasibətlərinin bütün subyektləri tərəfindən qanunların dəqiq və dönmədən icrasını təmin edən xüsusi recim mənalarda izah olunur. Qanunçuluğun anlayışına dair mövjud olan fikir plüralizmi heç də ziddiyyətli deyil, əksinə bu jür baxışlar bir-birini tamamlayır və qanunçuluq kimi bütöv bir hüquqi hadisəni formalaşdırır.

Qanunçuluğun tərifinə dair müxtəlif baxışların olmasına baxmayaraq praktiki olaraq onların hər birində qanunçuluğun mahiyyətini təşkil edən ictimai münasibətlərin bütün iştirakçıları tərəfindən hüquq normalarının göstərişlərinə ciddi sürətdə əməl etmək tələbi dayanır.

Bununla yanaşı hüququn realizəsi, hüquqi göstərişlərin həyata keçirilməsi heç də formal tələb olmayıb, jəmiyyətin və dövlətin normal fəaliyyətinin, ictimai qaydanın, hüquq qaydasının və dövlət intizamının təmin olunmasının əsas amili kimi çıxış edir. Yalnız möhkəm qanunçuluq şəraitində ictimai və dövlət həyatında ədalətlik, humanistlik və azadlıq ideyaları bərqərar oluna bilər.

Bu kontekstdə geniş sosial-siyasi anlamda qanunçuluq ictimai-siyasi həyatın recimi hesab oluna bilər. Bu elə bir recimdir ki, burada hüquq subyektlərinin fəaliyyəti qanuna əsaslanır və hüququn ədalətlik, humanistlik, azadlıq və məsuliyyət ideyaları şəxsi maraqlardan üstün dayanır.

Qanunçuluq elə bir mənəvi-siyasi mühitdir ki, hüquqi tələblərin yerinə yetirilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının reallığı və toxunulmazlığı, jəmiyyətin, vətəndaşların həyat tərzinin əsasını təşkil edir.

Beləliklə, hüquqi dövlətdə qanunçuluq recimi bir-birini tamamlayan iki əsas faktoru ehtiva edir:

- 1) ictimai inkişafın tələblərinə cavab verən təkmil qanunverijiliyin mövjudluğu;
- 2) qanun və qanunqüvvəli aktların göstərişlərinin tam və qeyd-şərtsiz həyata keçirilməsi.

Qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi nəzəriyyəsi və praktikasını üçün mühüm əhəmiyyət daşıyan məsələlərdən biri də qanunçuluğun tələbləri və prinsipləri suallarının aydınlaşdırılmasıdır.

«Qanunçuluğun tələbləri» termininə son vaxtlar elmi-hüquqi ədəbiyyatlarda tez-tez rast gəlinir. Bu tələblərin məzmununa jəmiyyətin hüquqi həyatının elə bir prinsiplial müddəaları daxil edilir ki, onlarsız real qanunçuluğun mövjudluğu qeyri mümkündür.

Əsas etibarilə qanunçuluğun tələbləri və hüququn prinsipləri üst-üstə düşür. Belə ki, onların realizəsi ijtimai tənziyyətmin optimal recimini yaradır. Buna baxmayaraq, bu terminləri də eyniləşdirmək olmaz. Qanunçuluğun tələbləri hüququn ümumi prinsiplərinin (ədalətlik, humanizm, bərabərlik və s.) həyata keçirilməsi üçün yalnız hüquqi vasitə kimi çıxış edir. Eyni zamanda xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, qanunçuluğun özü də hüququn əsas prinsiplərindən biridir.

Qanunçuluq hüquq münasibətlərinin subyektlərindən aşağıdakıları tələb edir :

1. İjtimai və dövlət həyatında hüququn aliliyi ideyasını təmin etmək. Qanunçuluq recimində ijtimai münasibətlərin nizamlanmasında əsas rol hüquqa məxsusdur. Burada sosial tənziyyətmin əsasında şəxsi, ideoloji, siyasi və s. oxşar motivlər yox, məhz hüquq dayanır. Lakin bu heç də o demək deyildir ki, bütün münasibətlər hüquqi təsirə məruz qalmalıdır. Demokratik, hüquqi dövlətdə yalnız obyektiv zərurət olduğu halda ijtimai münasibətlərin hüquqi tənziyyətinə üstünlük verilir.

Bəzən müəlliflər qanunçuluğun mahiyyətini hüququn subyektləri tərəfindən yalnız qanunlarda göstərilən tələblərin yerinə yetirilməsi ilə əlaqələndirirlər. Əslində isə bu jür fikirlə tam şəkildə razılaşmaq olmaz. Çünki belə bir mövqeyin qəbul edilməsi qanunçuluğun definisiyasından qanuntabeli normativ-hüquqi aktlara əməl etmənin vəjibliyinin çıxarılması mənasını verə bilər ki, bu da son nəticədə labüd olaraq ölkədə qanunçuluq reciminin zəifləməsinə gətirib çıxarardı. Hüququn aliliyi ideyası həm qanunların, həm də qanuntabeli normativ-hüquqi aktların təmin olunmasının zəruriliyini ehtiva edir.

Lakin, ijtimai həyatın bütün sahələrində hüququn aliliyi barədə danışarkən unutmaq olmaz ki, nəzəri kontekstdə qanun, normativ-hüquqi akt və hüquq anlayışları üst-üstə düşmür.

Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında vurğulanır ki, normativ-hüquqi aktlar hüquqa və haqq-ədalətə əsaslanmalıdır. Yalnız bu halda möhkəm qanunçuluq recimindən söhbət gedə bilər. Ölkəmizdə aparılan hüquqi islahatların, hüquqyaratma fəaliyyətinin əsasında da elə məhz bu ideyalar dayanır.

Azərbaycan Respublikasının qanunverijilik sistemi hüququn demokratik prinsipləri, ümumbəşəri dəyərlər əsasında formalaşır. Bu da öz növbəsində ölkəmizdə qanunçuluğun daha da möhkəmləndirilməsi üçün yaxşı zəmin yaradır.

2. Qanunun digər normativ-hüquqi aktlara nisbətən üstünlüyü.

Hüquqi dövlətdə qanun ali hüquqi qüvvəyə malikdir və ijtimai münasibətlərin tənzimində əsas rol oynayır. O münasibətlər ki, obyektiv olaraq hüququn təsir dairəsinə daxil edilir, adətən qanunla tənzimlənir. Qanunqüvvəli hüquqi aktlar isə yalnız həmin münasibətlər qanunla tənzimlənmədiyi hallarda qəbul olunur (qanun əsasında və qanunla müəyyən olunmuş formada).

Qanun-xalqın iradəsini, vətəndaş jəmiyyətinin maraqlarını ifadə edən, ali hüquqi qüvvəyə malik olan, səlahiyyətli dövlət orqanının hüquqyaratma aktıdır. Buna görə qanunçuluq ilk növbədə qanunların aliliyi ideyası ilə əlaqələndirilir. Bu kontekstdə qanunun tələblərinə zidd olan istənilən hüquqyaratma və hüquqtəbqiyyətə aktlarının qəbulu qanunçuluğun pozulması kimi qiymətləndirilir. Bütün normativ-hüquqi aktlar qanunla müəyyən olunmuş qaydada və formada qəbul olunmalıdır. Yalnız bu zaman həmin hüquqi aktlar xalqın iradəsini, jəmiyyətin mənafeyini, hüququn əsas prinsiplərini ifadə edə və ölkədə möhkəm qanunçuluq recimini təmin edə bilər.

Azərbaycan Respublikasının qanunverijilik sistemində ən yüksək hüquqi qüvvəyə malik olan qanun Konstitusiyadır. Məhz bu baxımdan Azərbaycan Respublikasında qanunçuluğunun məzmununa onun mühüm elementi kimi konstitusiya qanunçuluğu anlayışının da daxil edilməsi xüsusi önəm kəsb edir.

Azərbaycan Respublikasında Konstitusiya qanunçuluğu aşağıdakıları ehtiva edir:

➤ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası xalqımızın iradəsini, mənafeyini ifadə edir, ümumbəşəri dəyərlərə əsaslanır, insan hüquqlarının və hər kəsin layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsini dövlətin ali məqsədi kimi bəyan edir. Dövlətimizin Əsas Qanunu ölkədə demokratik siyasi recim formasını, siyasi, iqtisadi plüralizm, hakimiyyətlər bölgüsü, yerli özünüidarəetmə və s. ümumbəşəri dəyərləri özündə inteqrasiya edir;

➤ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası normativ-hüquqi aktlar sistemində ən yüksək hüquqi qüvvəyə malikdir. Ölkəmizdə həyata keçirilən hüquqyaratma və hüquqtətbiqetmə prosesi Konstitusiyaya tam uyğun olmalıdır;

➤ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası birbaşa hüquqi qüvvəyə malikdir;

➤ Dövlətimizdə konstitusiya qanunçuluğunu təmin etmək məqsədi ilə xüsusi Konstitusiya məhkəmə nəzarəti mexanizmi təsis olunur;

3. Hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi.

Jəmiyyətdə möhkəm və səmərəli qanunçuluq recimi yalnız bütün şəxslərin qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi şəraitində yarana bilər.

Bir tərəfdən hüququn bütün subyektləri üzərinə düşən vəzifələri böyük məsuliyyətlə yerinə yetirməli, qanunun tələblərinə ciddi əməl etməli, digər tərəfindən isə dövlət onların hüquq və qanuni maraqlarının həyata keçirilməsi üçün zəruri şərait yaratmalıdır.

Qanun və məhkəmə qarşısında bütün şəxslərin bərabərliyi tələbinə görə, qanun və onun göstərişləri eyni dərəcədə hamı üçün məcburidir, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir və hakimlər ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində işlərə qərəzsiz, ədalətlə, tərəflərin hüquq bərabərliyinə, faktlara əsasən və qanuna müvafiq baxırlar.

4. İnsan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarına zərər yetirə bilməz.

Demokratik, hüquqi dövlət quruluşu şəraitində bu tələb prinsiplə əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, bir şəxsin azadlığı digərinin azadlığına zərər vurmaq yolu ilə realizə oluna bilməz. Əgər sərbəst toplaşmaq azadlığını həyata keçirən şəxslər başqalarının konstitusion hüquqlarını pozursa, deməli onlar qanunçuluğun tələblərini də pozurlar. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında qeyd olunur ki, hər bir şəxs başqalarının hüquq və azadlıqlarına hörmət bəsləməlidir.

5. Qanunçuluğun və məqsədəuyğunluğun qarşı-qarşıya qoyulmasının yolverilməzliyi.

Nə üçün qanunçuluğun və məqsədəuyğunluğun qarşı-qarşıya qoyulması yolverilməzdir?

İlk növbədə ona görə ki, hüquqa və haqq-ədalətə əsaslanan qanunun özü ən yüksək ictimai məqsədəuyğunluğu ilə fərqlənir və burada həm ictimai, həm də fərdi maraqlar maksimal dərəcədə nəzərə alınır.

Bu kontekstdə qanunçuluğun tələbinə müvafiq olaraq hüquqi dövlətdə hər bir halda qanuna əməl olunmalıdır. Məqsədəuyğunluq ideyası isə qanun əsasında və onun icrası prosesində realizə oluna bilər. Bu zaman qanun çərçivəsində elə bir tədbir görülməlidir ki, o yerli maraqları, fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alaraq konkret hal üçün öz məqsədəuyğunluğu ilə seçilsin.

Əgər qanun ictimai inkişafın tələblərindən geri qalırsa, onda o müəyyən olunmuş qaydada dəyişdirilməlidir. Lakin nə qədər ki, qanun qüvvədədir, deməli onun göstərişləri də hamı üçün məcburidir. Köhnəlmiş qanun ləğv edilənə qədər heç bir kəs onu məqsədəuyğunsuzluq baxımından poza bilməz.

Hüquqtətbiqetmə subyektləri yalnız qanunveriji orqan qarşısında köhnəlmiş qanunun ləğv edilməsi xahişi ilə çıxış edə bilər.

6. Qanunçuluğun ümumiliyi. Bu tələb qanunçuluğun şəxslərə görə qüvvəsini xarakterizə edir. Qanunçuluq ayrı-seçkiliyə yol vermir və onun tələbləri istisnasız hüququn bütün subyektlərinə aiddir.

Hüququn göstərişlərinə bütün vətəndaşlar və onların yaratdığı birliklər, siyasi partiyalar, vəzifəli şəxslər, dövlət orqanları əməl etməlidirlər. Jəmiyyətdə elə bir təşkilat və yaxud insan ola bilməz ki, qanunçuluğun təsirindən kənar qalsın.

Elmi-nəzəri ədəbiyyatlarda haqlı olaraq qeyd olunur ki, qanunçuluğun məzmunu əhəmiyyətli dərəcədə onun subyektlərinin tərkibindən asılıdır. Alimlərin əksəriyyəti qanunçuluğun anlayışını ijtimai münasibətlərin bütün iştirakçılarının, yəni dövlət orqanları, vəzifəli şəxslər, ijtimai təşkilatlar və vətəndaşların fəaliyyəti ilə bağlayırlar.

Lakin bu definisiyada vətəndaşları, bəzi hallarda isə ijtimai təşkilatları istisna edən və bu tərkibi əhəmiyyətli dərəcədə məhdudlaşdıran təkliflər də səslənir. Hesab edirik ki, qanunçuluğun subyektiv tərkibindən kimlərsə çıxarılması həmin şəxslərdə hüquqi göstərişlərin icra edilməsinin qeyri-vajibliyi barədə fikir yarada və son nəticədə qanunçuluq reciminin pozulmasına gətirib çıxara bilər. Qanunçuluğun subyektiv tərkibinin məhdudlaşdırılması onun ümumiliyinə, hüquqi göstərişlərin ümumməجبuriliyinə, o jümlədən hər kəsin hüquq bərabərliyi ideyasına ziddir.

Müasir konsepsiyaya görə qanunçuluğun əksər tələbləri hər şeydən əvvəl dövlət hakimiyyəti orqanlarına ünvanlanır. Belə ki, hakimiyyət səlahiyyətinə malik olan dövlət orqanlarının, vəzifəli şəxslərin hüquqazidd fəaliyyəti qanunçuluğun əsaslarını sarsıdaraq şəxsiyyət və jəmiyyət üçün daha çox təhlükə doğurur. Lakin, əgər vətəndaşlar tərəfindən törədilən hüquqpozma halları kütləvi xarakter alarsa, onda jəmiyyətdə jinayətkarlığın səviyyəsi artar və bu da sözsüz ki, qanunçuluq reciminin pozulmasına səbəb olar.

XX əsirin 90-jı illərində Azərbaycanı mövjud olan vəziyyət buna əyani sübutdur. Həmin dövrdə ölkədə tüğyan edən jinayətkarlıq, qanunsuz silahlı dəstələr, dövlət aparatında özlərinə yuva qurmuş siyasi intriqantların məkrli niyyətlərini həyata keçirən müxtəlif qruplar və bandalar vətəndaşlarımızın həyatı, həmçinin dövlətimizin müqəddəratı üçün əsas təhlükəyə çevrilmişdilər və dövlət hakimiyyətində təmsil olunan şəxslər qanunçuluq recimini təmin etməyə qadir deyildilər.

Bu sahədəki problemlərin aradan qaldırılması əsas vəzifələrdən biri kimi müəyyən edildi və bu məqsədlə ölkədə qanunçuluq reciminin təmin olunmasında daxili işlər orqanlarının xüsusi rolunu nəzərə alaraq ilk növbədə bu orqanların daxilən təmizlənməsini, onların öz vəzifələrinin icrası ilə məşğul olaraq siyasi oyunlara qarışmamalarını vəzifə tələb kimi ortaya qoyuldu.

Ölkədə siyasi sabitlik yaradıldı, jinayətkarlığın artan dinamikasının qarşısı alındı, əməkdaşların jinayətkarlığa qarşı mübarizədə, ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təminində, daxili sabitliyin yaradılması sahəsində qanunla müəyyən edilmiş vəzifələrini layiqincə yerinə yetirməsi nəticəsində insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının etibarlı təminatı üçün yaxşı zəmin yaradıldı, qanunçuluq recimi bərqərar oldu.

7. Hüquq pozuntularına qarşı səmərəli mübarizə.

Hüquqi dövlət hüquqpozuntularına qarşı səmərəli mübarizə aparmaq üçün zəruri maddi, siyasi, sosial və s. xarakterli tədbirlər həyata keçirir. Əhalinin yüksək maddi həyat şəraiti, etibarlı sosial müdafiəsi, ölkədə siyasi sabitlik, yüksək hüquq mədəniyyətinə malik olan ədalətli hüquq mühafizə orqanlarının mövjudluğu qanunçuluq reciminin real əsasını təşkil edir.

Hüquq subyektlərinin, ölkə ərazisində yaşayan bütün insanların hüquq və azadlıqlarının, qanuni mənafələrinin bilavasitə müdafiəsi hüquq mühafizə orqanları tərəfindən həyata keçirilir. Bu işdə daxili işlər orqanlarının da üzərinə mühüm vəzifələr düşür.

Bu vəzifələri məzmun baxımından aşağıdakı kimi təsnif etmək olar:

- Jinayətin və digər hüquqpozumların qarşısının alınması, baş vermiş jinayət hadisəsinin aşkara çıxarılması və onu törədən şəxsin müəyyənləşdirilməsi;
- jinayəti doğuran səbəblərin öyrənilməsi və aradan qaldırılması üçün tədbirlər görmək;
- jinayət və digər hüquqpozumlar haqqında daxil olan ərizələrin və məlumatların qəbul edilməsini, qeydiyyatdan keçirilməsini və zəruri tədbirlərin görülməsini təmin etmək;
- Azərbaycan Respublikası qanunverijiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş hallarda və qaydada jinayət işlərini başlamaq, təhqiqat və istintaq aparmaq;
- Azərbaycan Respublikası qanunverijiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirmək.

Demokratik, hüquqi dövlətdə qanunçuluğun təmin olunma səviyyəsini göstərən əsas vasitələrdən biri də jinayətkarlığın göstərijisidir. Hətta hüquq mühafizə

fəaliyyətində belə bir mövqe mövjudur ki, jinayətlərin üstünün vaxtında, operativ açılması və onları törədən şəxslərin ədalət mühakiməsinə verilməsi nə qədər vacib olsa da, lakin görülən zəruri preventiv tədbirlər nəticəsində bu sosial – neqativ təzahürlərin baş verməsindən əvvəl qarşısının alınması jəmiyyət üçün daha önəmlidir.

Təbii ki, nizam-intizam qanunçuluğu da ehtiva edir. Lakin bu kateqoriyalar nə qədər çox bir-birilə yaxın olsalar da, onları eyniləşdirmək olmaz. Qanunçuluq nizam-intizamın təməlidir, onsuz sonununu təsəvvür etmək belə qeyri mümkündür. Bu iki kateqoriya arasında ümumilik ondan ibarətdir ki, onların hər ikisi jəmiyyət üçün obyektiv zəruriliyə malikdir, bir çox hallarda eyni funksiyalar yerinə yetirirlər.

İntizamlı insan bir qayda olaraq yüksək düşüncəli, tərbiyəli, fəal, həm özünə, həm də digərlərinə qarşı tələbkar olan şəxsiyyətdir.

Daxili işlər orqanlarının xidməti intizamı-əməkdaşlar tərəfindən həvalə olunmuş vəzifələri nümunəvi yerinə yetirməkdən, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına, digər normativ-hüquqi aktların tələblərinə, öz rəhbərlərinin əmr və göstərişlərinə əməl etməkdən ibarətdir.

DİO-nun hər bir əməkdaşı etik normalara ciddi əməl etməli, insan hüquqlarına hörmətlə yanaşmalı, başqalarını hüquq qaydasını pozmaqdan çəkindirməli, insan və vətəndaş hüquqlarını müdafiə etməli, səmimi və nəzakətli olmalı, daim peşəkarlıq səviyyəsini artırmalıdır.

Mühüm əhəmiyyət kəsb etməsinə baxmayaraq qanunçuluq həyatda mexaniki, öz-özünə reallaşmır. Təjribə göstərir ki, qanunçuluğu sadəcə bəyan etmək kifayət deyil. Həmçinin bu sosial dəyərin reallaşmasını, səmərəliliyini təmin edən etibarlı sosial mexanizmlərin təşkili də xüsusi önəm kəsb edir.

Hüquqi dövlətdə qanunçuluğun səmərəli təminat sistemi mövjudur. Burada iqtisadi, siyasi, mənəvi və hüquqi təminatlar fərqləndirilir.

Hüquqi təminatlar qanunçuluğun hər jür pozulmasına yönələn əməllərin vaxtında aşkar edilməsi və qarşısının alınmasına dair müvafiq dövlət orqanlarının xüsusi fəaliyyətidir. Onun həyata keçirilməsi ilə qanunverijilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanları məşğul olur.

Elmi-nəzəri ədəbiyyatlarda qanunçuluğun hüquqi təminatının aşağıdakı keyfiyyət tərkibi müəyyən edilmişdir:

1. Jəmiyyətin inkişaf tendensiyası və qanunauyğunluqlarını əks etdirən hüquq normalarının tamlığı;
2. Hüquq pozuntularının vaxtında aşkar edilməsi və qarşısının alınmasına yönəlmiş səmərəli tədbirlər;
3. Hüquq məsuliyyətinin tətbiqi və pozulmuş hüquq və vəzifələrin bərpa edilməsinə yönəlmiş tədbirlərin effektivliyi;
4. İjtimai həyatın müxtəlif sahələrində qanunçuluğun təmin edilməsinə dair səlahiyyətli orqanların keyfiyyətli işi;
5. Hüquqi fəaliyyətin davamlı olaraq təkmilləşdirilməsi;
6. Ölkə əhalisinin yüksək hüquq düşüncəsi və hüquq mədəniyyəti.

Daxili işlər orqanlarında yüksək nizam-intizama, mənəviyyətə, əxlaqa, ailə tərbiyəsinə malik, vətəndaşlarla ünsiyyətdə nəzakətli və qayğıkeş olan əməkdaşların xidmət göstərməsi daim Daxili İşlər Nazirliyi rəhbərliyinin diqqət mərkəzindədir. Bu tələbkarlıq nəticəsində daxili işlər orqanlarında hər il nizam-intizamın daha da güclənməsi və intizam qaydasını pozan əməkdaşların sayının azalması müşahidə olunur.

2. İnsan hüquqlarının pozulmasına görə polis əməkdaşlarının məsuliyyəti.

Polisin insan hüquqlarının təmin edilməsi üsullarından biri də polis əməkdaşlarının məsuliyyətinin müəyyən edilməsidir. Polis əməkdaşları insan hüquqlarını, qanunçuluğu və hüquq qaydalarını pozduğuna görə, laqeydlik göstərdiyinə görə, həmçinin digər hüquqazidd əməllər törətdiyinə görə cinayət, inzibati və intizam məsuliyyətinə cəlb olunurlar.

Polis əməkdaşlarının cinayət əməllərinə görə Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyi ilə, inzibati xəta törətdiyinə görə inzibati xətalara qanunvericiliyi ilə, qanunçuluğu və xidməti intizam qaydalarını pozduğuna görə isə Daxili İşlər Nazirliyinin 04.01.2002-ci il tarixli 6 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş

“Azərbaycan Respublikası daxili işlər orqanlarının İntizam Nizamnaməsi” ilə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Əməkdaşların cinayət və inzibati məsuliyyətə cəlb olunması onlar barədə intizam tədbirlərinin tətbiqini istisna etmir.

Xidməti və icra intizamı qaydalarını pozduqlarına, eləcə də polis əməkdaşının adına xələl gətirən hərəkətlərə yol verdiklərinə görə əməkdaşlara aşağıdakı intizam tənbehi tədbirləri tətbiq edilə bilər:

- 1) məzəmmət;
- 2) töhmət;
- 3) şiddətli töhmət;
- 4) xidməti vəzifəyə tam uyğun olmaması barədə xəbərdarlıq;
- 5) tutduğu vəzifədən aşağı vəzifəyə keçirmə;
- 6) xüsusi rütbənin bir pillə aşağı salınması;
- 7) xidmətdən xaric edilmə.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin edilən polis əməkdaşlarına daxili işlər naziri tərəfindən “məzəmmət”, “töhmət” və “şiddətli töhmət” intizam tənbehi tədbirləri tətbiq oluna bilər. Tabelikdə olan polis əməkdaşlarına intizam tənbehi tədbirlərinin tətbiqi İntizam Nizamnaməsinin 1 sayılı əlavəsində müəyyən olunmuş səlahiyyət hüdudunda həyata keçirilir.

Polis əməkdaşları tərəfindən hər hansı şəxsin qanunsuz olaraq tutulması, saxlanması, barəsində əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsi, onun hüquqlarını məhdudlaşdıran digər prosesual hərəkətlərin həyata keçirilməsi, inzibati həbs və ya cərimə növündə inzibati tənbeh tətbiq edilməsi nəticəsində həmin şəxsə vurulmuş ziyan ödənilməlidir və və bu hüquqi əsasını “Təhqiqat, ibtidai istintaq, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının qanunsuz hərəkətləri nəticəsində fiziki şəxslərə vurulmuş ziyanın ödənilməsi haqqında” 29 dekabr 1998-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanununda tapmışdır.

Daxili işlər orqanlarında qanunçuluğa və hüquq qaydalarına riayət edilməsinin vəziyyəti hər il DİN və onun müvafiq orqanları tərəfindən təhlil edilir.

Polis əməkdaşlarının yol verdikləri qanun pozuntuları əsasən cinayətlərin qeydiyyatdan gizlədilməsi, vətəndaşların polisə əsassız gətirilmələri və qanunsuz saxlanılmaları, süründürməçilik, zərurət olmadan fiziki qüvvə, xüsusi vasitə və odlu silahın tətbiq edilməsi, qanunsuz axtarış aparılması, yoxlama materialının və rəsmi sənədlərin saxtalaşdırılması və s. olmuşdur.

Daxili işlər orqanları əməkdaşları qanunçuluğa və hüquq qaydalarına riayət etmədikləri, fiziki və hüquqi şəxslərin pozulmuş hüquqlarının, azadlıqlarının və qanuni mənafelərinin bərpa olunması üçün qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada zəruri tədbirlər görmədikləri, həmçinin hüquqazidd əməllərə yol verdikləri halda barələrində müvafiq tədbirlər görülməsi üçün xidməti təhqiqatlar aparılır.

Polisin fəaliyyətinə idarədaxili nəzarəti DİN tərəfindən həyata keçirilir. DİN xidmətdə polis əməkdaşlarının adına ləkə gətirən, davranış qaydalarına və əxlaq normalarına əməl etməyən, insan və vətəndaş hüquqlarının qorunması sahəsində qanun pozuntularına və nöqsanlara yol verən əməkdaşların müəyyən edilməsi sahəsində fəaliyyəti həyata keçirir.

DİN daxili işlər orqanlarında qanunçuluğa və xidməti vəzifənin icrası zamanı əməkdaşlar tərəfindən insan və vətəndaş hüquqlarına riayət edilməsinə nəzarəti həyata keçirən, qanunçuluğun pozulması halları, əməkdaşların qanunazidd hərəkətlərindən şikayətlər, ərizə və məlumatlar üzrə xidməti təhqiqatın aparılması işini təşkil edən orqandır.

DİN öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Qanunlarını, digər qanunvericilik aktlarını, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarını, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri, DİN-in normativ-hüquqi aktlarını rəhbər tutur.

DİN-in insan hüquqlarının pozulmasının qarşısını almaqla əlaqədar əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- DİO-da qanunçuluğa riayət edilməsinə daxili nəzarətin həyata keçirilməsi;
- DİO-nun əməkdaşları tərəfindən fiziki və hüquqi şəxslərin pozulmuş hüquqlarının, azadlıqlarının və qanuni mənafelərinin bərpa olunması üçün zəruri tədbirlərin görülməsi;

– DİO əməkdaşlarının xidmət apararkən etdiyi hüquqazidd və ya polisə ləkə gətirən ləyaqətsiz hərəkətlər üzrə daxili təhqiqatın aparılması.

– DİO-nun əməkdaşları tərəfindən hazırlanan və ya törədilən vəzifə cinayətləri, xətaları və digər hüquqazidd əməllər üzrə istintaqaqədər xidməti yoxlamaların aparılması;

–DİN müvafiq strukturları tərəfindən aparılmış və aidiyyəti üzrə istintaq orqanlarına göndərilmiş yoxlama materialları üzrə müvafiq dövlət qurumları ilə qarşılıqlı əlaqələrin təşkili;

– DİO əməkdaşlarının hüquqazidd hərəkətləri barədə şikayətlərin təkrar yoxlanılmasının aparılması;

– şəxsi heyət tərəfindən törədilmiş hüquqpozmalarmın ümumiləşdirilməsinə və müvafiq təhlil əsasında DİO-da qanunçuluğun möhkəmləndirilməsinə dair təkliflərin hazırlanması, bu sahədə təşkilati-metodiki işin təmin edilməsi;

– həvalə edilmiş vəzifə və funksiyaların yerinə yetirilməsi üçün zəruri informasiya bazasının yaradılması;

– DİO əməkdaşlarının qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hüquqlarının və mənafelərinin qorunmasının təmin edilməsi.

Vətəndaşların, idarə, müəssisə və təşkilatların hüquq və qanuni mənafelərinin pozulması haqqında ərizə və şikayətlər üzrə polisin işi barədə ictimai rəyin öyrənilməsi yolları ilə həyata keçirir.

Nəzarət funksiyaları, həmçinin polisin işində qanunçuluğun vəziyyəti barədə DİO rəhbərlərinin dinlənilməsi ilə də həyata keçirilir. Dinlənilmə icra hakimiyyəti orqanlarına çağırılmaqla, həm kollektiv (müşavirələrdə, kollegiyalarda və s.), həm də fərdi qaydada həyata keçirilə bilər.

“Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 12-ci maddəsinin II hissəsinə əsasən, polis orqanlarında qanunların icrasına nəzarəti qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində məhkəmələr və prokurorluq orqanları həyata keçirirlər.

İdarəçilik sahəsində qanunçuluğa riayət edilməsi üzərində məhkəmə nəzarəti–vətəndaşların qanunla qorunan hüquqlarının müdafiəsinin mühüm təminatlarından biridir. “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-

cü maddəsinə əsasən, məhkəmələrin fəaliyyəti yalnız ədalət mühakiməsinin və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsinə yönəldilmişdir.

Məhkəmə nəzarəti, istintaq hərəkətlərinin məcburi aparıldığı, prosessual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edildiyi və ya əməliyyat-axtarış tədbirinin həyata keçirildiyi yer üzrə səlahiyyəti daxilində müvafiq birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən həyata keçirilir (AR CPM, m.442).

Əsas Qanunumuzun müddəalarına görə hər kəsin hüquq və azadlıqlarının məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir. Hər kəs dövlət orqanlarının, vəzifəli şəxslərin qərar və hərəkətlərindən (yaxud hərəkətsizliyindən) məhkəməyə şikayət edə bilər. Konstitusiyanın digər müddəasına əsasən, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının pozulması ilə əlaqədar mübahisələri məhkəmələr həll edir.

Azərbaycan Respublikasının inzibati xətalar qanunvericiliyinin prinsiplərindən biri qanunçuluqdur. AR İXM-in 6-cı maddəsində qanunçuluq prinsipinin mahiyyəti belə göstərilmişdir: “İnzibati xətalar haqqında işlər üzrə icraatın təmin edilməsi tədbirləri tətbiq edilərkən qanunvericiliyin tələblərinə əməl olunması yuxarı orqanların və vəzifəli şəxslərin idarə nəzarəti ilə, məhkəmə və prokuror nəzarəti ilə və şikayət etmək hüququ ilə təmin edilir”.

Polis orqanlarından daxil olmuş inzibati xətalar haqqında işlərə baxarkən məhkəmələr (hakimlər) toplanmış sübutların tamlığına və əsaslığına qiymət verir, polis əməkdaşlarının hərəkətlərinin qanuniliyini yoxlayır və vətəndaşın inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsinin qanunauyğunluğu barədə qərar qəbul edir. Əgər işə baxan zaman məhkəmə polis orqanının fəaliyyətində qanunçuluğu pozan hal aşkar edərsə, onda bu çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün təqdim olunmuş materialları polisə göndərir.

Məhkəmə AR İXM-in 436.1-ci maddəsinə görə inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan verilən şikayət və ya protestə baxdıqda aşağıdakı qərarlardan birini qəbul edir:

- 1) qərarın dəyişdirilmədən saxlanılması haqqında;
- 2) şikayətin və ya protestin təmin edilməməsi haqqında;

3) barəsində qərar qəbul edilmiş şəxsin vəziyyətini ağırlaşdırmadan və ya inzibati tənbehi daha ağır tənbeh növü ilə əvəz etmədən qərarın dəyişdirilməsi haqqında;

4) inzibati xəta az əhəmiyyətli olduqda daha yüngül inzibati tənbeh tətbiq etmə və ya inzibati məsuliyyətdən azad etmə (AR İXM, m.21) və inzibati xəталər haqqında işlər üzrə icraatı rədd edən hallarda (AR İXM, m.367) qərarın ləğv edilməsi və ya inzibati xəta haqqında iş üzrə icraata xitam verilməsi haqqında;

5) AR İXM ilə müəyyən edilmiş tələblər işin hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılmasına maneçilik törədəcək dərəcədə pozulduqda qərarın ləğv edilməsi və inzibati xəta haqqında işin yenidən baxılması üçün hakimə, səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) göndərilməsi haqqında;

6) şikayət və ya protestə baxılarkən inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarın buna səlahiyyəti çatmayan hakim, orqan (vəzifəli şəxs) tərəfindən qəbul edilməsi müəyyən edildikdə, qərarın ləğv edilməsi və işin aidiyyəti üzrə baxılması üçün göndərilməsi haqqında.

Şikayətin və ya protestin baxılması haqqında qərarla inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarla (AR İXM, m.426) qeyd edilən məlumatlar göstərilir.

Məhkəmənin qəbul etdiyi qərarlar dövlətin adından çıxarılır və onların icrası məcburidir.

Ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş vacib konstitusion dəyişikliklərdən biri vətəndaşların Konstitusiya Məhkəməsinə bilavasitə müraciət etmək hüququnun təsbit edilməsi oldu. Artıq hər bir şəxs insan hüquqlarını və azadlıqlarını pozan qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının qərarlarından, bələdiyyə aktlarından Konstitusiya Məhkəməsinə şikayət vermək hüququ qazandı.

Beləliklə, məhkəmə nəzarəti polis fəaliyyətində qanunçuluğu təmin edən üsullardan biridir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 133-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edirlər. Bu nəzarət, məhkəmə nəzarətində qeyd etdiyimiz kimi, “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası

Qanununun 12-ci maddəsində də öz əksini tapmışdır. “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində prokurorluğun fəaliyyət istiqamətləri göstərilmişdir. Prokurorluq qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada cinayət işi başlayır və ibtidai istintaq aparır, cinayət işi üzrə ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərlik edir və qanunlara riayət edilməsini təmin edir, təhqiqat və əməliyyat-axtarış orqanlarının fəaliyyətində qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət.

Prokuror polisin insan hüquqlarının təmin edilməsi zamanı aşağıdakı sahələrə nəzarət edir:

– polisin vəzifəli şəxslərinin qəbul etdikləri aktların qanuna-uyğunluğunu yoxlamaq;

– DİO rəhbərlərindən, polisin vəzifəli şəxslərindən öz səlahiyyətləri daxilində zəruri sənədləri, materialları və məlumatları tələb edə bilər;

– hüquqpozmalar haqqında ərizələr, şikayətlər və digər məlumatlarla əlaqədar qanunların icrası ilə bağlı polis orqanında yerində yoxlama apara bilər;

– polis orqanları və əməkdaşları tərəfindən inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın təmin edilməsi tədbirlərinin tətbiq edilməsi zamanı qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir;

– baş vermiş qanun pozuntusu ilə əlaqədar polisin ayrı-ayrı aparat, xidmət və əməkdaşlarının fəaliyyətinin yoxlanılmasını DİO rəhbərlərindən tələb etmək;

– qanun pozuntusu ilə əlaqədar olaraq polis əməkdaşlarından yazılı və ya şifahi izahatlar almaq;

– polis əməkdaşları tərəfindən fiziki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və odlu silahın qanunçuluğa riayət edilməklə tətbiqinə nəzarət edirlər (DİO və Daxili qoşunlar tərəfindən cinayətkarların gizləndiyi yerdə kənar şəxslər, o cümlədən girovlar olduğu halda qaz qumbarası patronları ilə atəş açılması mütləq prokurorluq orqanları ilə razılaşıdırılır).

Prokuror qanun pozuntularından çəkəndirmək məqsədi ilə vətəndaşa və ya vəzifəli şəxsə rəsmi xəbərdarlıq edir, nəzərdə tutulmuş səlahiyyətləri həyata keçirərkən qanun pozuntularının, onları doğuran səbəb və şəraitin aradan qaldırılmasına dair

müvafiq təşkilatlara, yaxud vəzifəli şəxslərə təqdimat verir. Prokuror cinayət əməlini aşkar etdikdə və digər hallarda müvafiq olaraq cinayət işi başlamaq haqqında, yaxud digər qərar çıxarır, təhqiqat və ya ibtidai istintaq orqanlarına yazılı göstərişlər verir, iddia ərizəsi (ərizə) ilə məhkəməyə müraciət edir.

Prokuror öz səlahiyyətləri daxilində inzibati xətlər haqqında işlər üzrə polis orqanı tərəfindən icraat zamanı baş vermiş hər cür qanun pozuntusunun aradan qaldırılması üçün vaxtında qanunla nəzərdə tutulmuş tədbirlər görür və inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın aparılmasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının, qanunların və digər qanunvericilik aktlarının tətbiqinə və icrasına prokuror nəzarətini həyata keçirir (AR İXM, m.368).

Prokuror inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın başlanması haqqında qərar qəbul etmək, inzibati xətlər haqqında işlərin baxılmasında iştirak etmək, işin baxılması zamanı baş verən məsələlər üzrə rəy və ya vəsatət vermək, inzibati xəta haqqında iş üzrə qəbul edilən qərardan və ya qərardaddan protest vermək hüququna malikdir.

Yetkinlik yaşına çatmayanlar barəsində inzibati xətlər haqqında, habelə öz təşəbbüsü ilə başlanmış inzibati xətlər haqqında işlərin baxılmasının yeri və vaxtı prokurora bildirilir.

Polisin fəaliyyətində qanunçuluğun pozulması halları aşkar edildikdə prokurorun hüquqi təsir vasitələri ilə aradan qaldırılır.

Ölkəmizdə həyata keçirilən hüquqi islahatların məqsədi və əsas ideyası insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və qanunun aliliyinə nail olmaqdır. Lakin dövlətin ali məqsədini həyata keçirən orqanlardan biri olan polisin və onun əməkdaşlarının bəziləri qanunçuluğa və hüquq qaydalarına riayət etmir, fiziki və hüquqi şəxslərin pozulmuş hüquqlarının, azadlıqlarının və qanuni mənafeələrinin bərpa olunması üçün qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada zəruri tədbirlər görmür, həmçinin digər hüquqazidd əməllərə yol verirlər. Bütün bu və ya digər göstərilən qanunsuz hərəkətlərdən vətəndaşlar və ya təşkilatlar şikayət edir, həmin polis əməkdaşlarının bu hərəkətləri barədə müvafiq tədbirlər görülməsi üçün xidməti təhqiqatlar aparılır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin II hissəsində göstərilir: “Hər kəs dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, vəzifəli şəxslərin qərar və hərəkətlərindən (yaxud hərəkətsizliyindən) məhkəməyə şikayət edə bilər”.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında öz hüquqi əsasını tapmış vətəndaşların polis əməkdaşının hərəkətlərindən şikayət verilməsinə baxılmasında “Vətəndaşların müraciətlərinə baxılması qaydası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu, “Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə vətəndaşların təklif, ərizə və şikayətləri üzrə kargüzarlığın aparılması qaydalarının təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, Daxili İşlər Nazirliyi haqqında Əsasnamə, “Daxili işlər orqanlarında vətəndaşların müraciətlərinə baxılması qaydası haqqında” Təlimat və digər aktlar rəhbər tutulur.

Vətəndaşların digər müraciətləri ilə yanaşı aşağıda göstərilən məzmunlu müraciətləri DİO rəhbəri tərəfindən (katibliklər, müavinlər və ya müvafiq xidmətlərin rəisləri vasitəsilə) şəxsən nəzarətə götürülür:

- cinayətkarlıqla mübarizə və ictimai qaydaların qorunması məsələlərinə dair;
- polis əməkdaşının (daxili işlər orqanlarının) işindəki çatışmazlıqlar haqqında;
- polis əməkdaşları tərəfindən qanunçuluğun pozulması halları ilə əlaqədar;
- polis əməkdaşlarının hüquqpozmalarla bağlı hərəkətləri barədə.

Nəzarətdə olan müraciətlərə baxılmasının nəticələri haqda yuxarı daxili işlər (polis) orqanına təqdim edilən məlumatda:

– müraciətdə göstərilən xüsusiyyətlərin (məlumatların) yoxlanılması zamanı konkret olaraq müəyyən edilmiş məqamlar;

– müraciət edən şəxsin qeyd etdiyi xüsusiyyətlərin hansı əsaslarla sübut və ya təkzib edilməsi;

– aşkar olunmuş pozuntu, çatışmazlıq və sui-istifadə halları ilə əlaqədar vətəndaşların qanuni hüquq və mənafelərinin bərpası üçün, həmçinin günahkar şəxslər barədə görülən tədbirlər;

– polis orqanının işindəki çatışmazlıqların aradan qaldırılması yönündə görülən tədbirlər, habelə müraciət edən şəxsə verilən rəsmi cavabın tarixi və qeydiyyat nömrəsi öz əksini tapmalıdır.

NƏTİCƏ

Polisin fəaliyyətində qanunçuluğun pozulması halları aşkar edildikdə prokurorun hüquqi təsir vasitələri ilə aradan qaldırılır.

Ölkəmizdə həyata keçirilən hüquqi islahatların məqsədi və əsas ideyası insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və qanunun aliliyinə nail olmaqdır. Lakin dövlətin ali məqsədini həyata keçirən orqanlardan biri olan polisin və onun əməkdaşlarının bəziləri qanunçuluğa və hüquq qaydalarına riayət etmir, fiziki və hüquqi şəxslərin pozulmuş hüquqlarının, azadlıqlarının və qanuni mənafeələrinin bərpa olunması üçün qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada zəruri tədbirlər görmür, həmçinin digər hüquqazidd əməllərə yol verirlər. Bütün bu və ya digər göstərilən qanunsuz hərəkətlərdən vətəndaşlar və ya təşkilatlar şikayət edir, həmin polis əməkdaşlarının bu hərəkətləri barədə müvafiq tədbirlər görülməsi üçün xidməti təhqiqatlar aparılır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin II hissəsində göstərilir: “Hər kəs dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, vəzifəli şəxslərin qərar və hərəkətlərindən (yaxud hərəkətsizliyindən) məhkəməyə şikayət edə bilər”.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında öz hüquqi əsasını tapmış vətəndaşların polis əməkdaşının hərəkətlərindən şikayət verilməsinə baxılmasında “Vətəndaşların müraciətlərinə baxılması qaydası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu, “Dövlət hakimiyyəti orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrdə vətəndaşların təklif, ərizə və şikayətləri üzrə kargüzarlığın aparılması qaydalarının təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, Daxili İşlər Nazirliyi haqqında Əsasnamə, “Daxili işlər orqanlarında vətəndaşların müraciətlərinə baxılması qaydası haqqında” Təlimat və digər aktlar rəhbər tutulur.